

Niels Jørgen Cappelørn

Forligelsen. Om teologien i Søren Kierkegaards altergangstaler. Eksistensen, 627 s.

Den tidligere direktør for Søren Kierkegaard Forskningscenteret, professor emer. Niels Jørgen Cappelørn har begæet et digert værk i såvel indhold som omfang (627 sider).

Bogen er struktureret i en prolog, hvori Cappelørn gør rede for anliggendet samt sin metodiske tilgang. Herefter er der en gennemgang af altergangstalerne delt op i fire hovedafsnit. Bogen afsluttes med et historisk appendiks. Cappelørn har valgt *Forligelsen* som titel på bogen, idet han argumenterer for, at det udgør det overordnede tema for Kirkegaards taler: at Gud har forliget sig med mennesket i Kristus, hvilket ikke kun er bestemmende for menneskets forhold til Gud, men også for menneskets selvforhold og forhold til den anden.

Cappelørns metode er, hvad jeg vil betegne som perspektiverende dybdelæsninger, hvori han gengiver hovedpointerne i Kirkegaards altergangstaler og derefter tydeliggør de referencer, som ligger til grund herfor. Det er her, Cappelørns viden om Kirkegaards samlede værker kombineret med hans generelt store klassisk teologiske indsigt for alvor folder sig ud. Cappelørn henviser både til Kirkegaards såvel skjulte som eksplicite bibelske referencer, relevante passager i såvel andre af altergangstalerne som Kirkegaards øvrige forfatterskab, Kirkegaards journaloptegnelser, samt Kirkegaards brug af den teologiske tradition og de med Kirkegaard samtidige teologiske drøftelser.

Cappelørn beskriver i forordet, hvilken betydning altergangstalerne har i Kirkegaards samlede forfatterskab, herunder at Kirkegaard selv i en journaloptegnelse gør gældende, at altergangstalerne udgør klimakset i hans forfatterskab. Hvor de opbyggelige taler tjener til at mennesket skal erkende dets syndighed, skal altergangstalerne udfolde, at mennesket er blevet antaget af Gud på trods af dets syndighed. Udgangspunktet for altergangstalerne er troen på, at Gud i Kristus har forsonet sig med mennesket. Cappelørn beskriver, at man ud fra dette perspektiv kan se en overgang fra det eksistentielle over det alment religiøse til det specifikt kristelige i Kirkegaards forfatterskab. I altergangstalerne er det troen på Guds frelseshandling i Kristus som udgør udgangspunktet og målet. Altergangstalerne er på sæt og vis sjælesorg i prædikenform.

Cappelørn fremhæver i sin indledning, at Kirkegaards altergangstaler ikke baserer sig på en samlet systematisk teologisk tilgang. Han anfører, at dogmerne i Kirkegaards optik "oprindeligt er heterogene, da de er opstået i konkrete situationer fremkaldt af konkrete forhold eller misforhold" (s. 47). Dogmerne skal ikke udlægges apologetisk, lige så lidt som de skal samles i et sammenhængende system. Teologi er ikke matematik. Teologi er tilsigelse. Dogmerne udgør i henhold til Cappelørn baggrunden for Kirkegaards udlægning af de bibelske tekster, men der stilles ikke spørgsmål til dem. Formuleret anderledes er dogmerne paradoks på formel. Dogmerne forsø-

ger altså at beskrive det usandsynlige, paradokset – hvilket atter i henhold til Cappelørens læsning af Kirkegaard indebærer, at Kirkegaard forholdsvis ukritisk kan vende tilbage til en klassisk, ortodoks luthersk dogmatik.

Med Cappelørens læsning af talerne bliver det tydeligt, at Kirkegaard i sine altergangstaler såvel direkte som indirekte gør kraftig brug af bibelske referencer – skriften står virkelig i centrum af disse taler. Derudover bliver det tydeligt, at Kirkegaards taler er liturgisk funderede, og at nadvermåltidet udgør den teologiske kerne. Dette giver jo naturligvis mening ud fra den banale kendsgerning, at det er altergangstaler, men ud fra Cappelørens teologiske gennemgang og udlægning af talerne, fremstår det klart, at det også er indholdsmæssigt bestemt. Nadveren er i centrum, idet vi her deltager i et liturgisk etableret møde med den nærværende Kristus til trøst, til opbyggelse og til efterfølgelse. Det er i henhold til Cappelørn nadveren, som gør det muligt for Kirkegaard at bevæge sig fra det alment menneskelige over det alment religiøse til det særligt kristelige.

Nadveren tydeliggør sammenhængen mellem en objektiv og en subjektiv forståelse og tilegnelse af forsoningen. Kristus er død for alle, men dette skal høres og erfares af den enkelte som en handling, der er sket for mig. Nadveren kan ikke rummes intellektuelt, den skal vederfares, og Kirkegaards taler er én stor forberedelse til at gøre sig denne erfaring i nadveren. Kirkegaard taler gennem sin fremhævelse af Kristi forsonergerning den almene religiøse længsel efter Gud frem, samtidig med at han anviser stedet for dette møde: foreningen med Kristus i nadveren.

Forligelsen er et af den slags værker, som først kan skrives på baggrund af mange års intensive studier, da bogen vidner om et kolossalt overblik over Kirkegaards samlede forfatterskab og hans journaler, samtidig med at der stilles skarpt på det teologiske indhold af Kirkegaards altergangstaler. Bogens omfang og grundighed er både dens styrke og dens svaghed. Der er i højere grad tale om et indblik i en forskers livslange beskæftigelse med og erhvervede indsigt i Kirkegaards forfatterskab og "teologi", end der er tale om decideret forskningsformidling, sådan som Cappelørn ellers selv angiver i forordet til bogen. Teologi er skrevet med anførselstegn, da det er en af Cappelørens centrale pointer, at Kirkegaard ikke har en teologi, forstået som "en systemisk indre sammenhængende og i alle enkeltheder gennemtænkt helhedsforståelse af kristendommen" (s. 557), i stedet udfolder han erfaringens tvetydighed og troens vished til trøst i sine prædikener (s. 558). Cappelørens udlægning af altergangstalerne befinder sig i forlængelse af den tradition inden for Kirkegaardforskningen, som fremhæver det antispekulative i hans tænkning.

Forligelsen udgør et fremadrettet standardværk, som man ikke vil kunne komme uden om, når man vil beskæftige sig indgående med Kirkegaards forkyndelse.

Hans Vium Mikkelsen